

Kvetinová výsadba cintorínov

A. Jakábova, Š. Pachel: *Floral Arrangement of Cemeteries. Život. Prostr., Vol. 43, No. 5, p. 299 – 301, 2009.*

The authors evaluate the historical and present piety verdure. Main emphasis is put on the arrangement of graves and grave fields specially in rural and specially in town cemeteries. The level of vegetation of funeral areas is varied in dependence on regions and local customs. The presence of functional cemetery gardenings or flower shops oriented on funeral floristics could rise the level of this kind of verdure in rural as well as town cemeteries. At present the vegetation elements decreased and flag stones covering the whole surface of the grave are on the increase. In the future the cemeteries ought to be built as grassy, mown space without significant rims of graves.

Pietna zeleň, ku ktorej prináležia cintoríny, pamätníky, pamätné miesta, urnové háje a kolumbáriá sa začleňuje do zelene vyhradenej, t. j. prístupnej len určitej obmedzenej skupine ľudí. I keď je súčasťou miestnej alebo mestskej zelene, pre jej spoločenskú funkciu je vzhľadom na rešpektovanie architektonickej, výtvarnej, ale aj funkčnej podstaty riešená osobitne. Je do istej miery individuálna, podriadená kultúre národnosti, regiónov, náboženskému kultu, zároveň však má aj dušu, *genia loci*, predovšetkým v spojitosti s návštevníkmi, ktorí sú s uvedeným miestom silne spätí. Martin Luther napísal: „Cintorín je tichým miestom určeným na rozjímánie.“

Byliny a dreviny na cintorínoch v priebehu historických období

Vysádzanie bylín a drevín na hroby sa datuje od stredoveku. Využívali sa predovšetkým druhy nachádzajúce sa v okolitej prírode alebo v domácich záhradkách. Často aj liečivé a aromatické rastliny, obľúbené pre ich nenáročnosť. Zo známych druhov to boli najmä prvosenky, levandule, fialky, nechtíky, divozel, yzop, neskôr aj rozmarín. Keďže cintoríny boli v stredoveku situované v blízkosti kostolov, začali sa na tieto miesta vysádzať aj stromy, napríklad lipa veľkolistá alebo malolistá, či gaštan, dokonca aj niektoré ovocné druhy (jablone, hrušky, dule a orech kráľovský). Ďalšou introdukciou, predovšetkým obchodnými cestami z rozličných kútov Európy, neskôr aj zo zámoria, pribúdala nový sortiment rastlín, ktoré sa dostali aj na cintoríny. V cintorínskych ohrádkach

sa často vysádzala levanduľa, fuchsia, marolist, palina a pod. Častejšie sa objavovali už aj cibuloviny, predovšetkým tulipány, z hlúznatých druhov ľaliovky. Trvalou súčasťou cintorínskej vegetácie sa stali dreviny – tuje, tisy a neskôr krušpány, charakteristické vôňou, ale najmä trvácnosťou. Nie je výnimka, že na hrobe alebo v jeho blízkosti pretrvali aj viac ako storočie.

Koniec 18. a prvú polovicu 19. storočia (obdobie romantizmu) silno ovplyvnila anglická prírodno-krajinárska parková tvorba, čo sa prejavilo aj na vegetačnej zložke cintorínov. Vo výsadbách dominovali napríklad previsnuté, tzv. smútočné vrby, tmavé druhy jedlí alebo cyprušteky. Tieto dreviny navodzovali v návštevníkoch melanchóliu, pocity smútku, obrazy života a smrti. Cintorínom chýbala farebnosť, pretože v tom období absentovali kvetinové výsadby, alebo sa objavovali len veľmi sporadicky.

Súčasný trendy cintorínskej vegetácie

So vznikom parkových cintorínov v 19. storočí nastúpil nový trend v úpravách hrobov a hrobových polí. Do popredia sa dostala bohatá, pestrá výzdoba s kvetinami, predovšetkým letničkami. Tvar a vzhľad jednotlivých hrobov dokumentuje úctu k predkom i hodnotový rebríček jednotlivých generácií. Podľa upravenosti hrobov možno tiež hodnotiť morálnu a kultúrnu úroveň spoločnosti (Šonský, 2002). Slovensko vždy patrilo ku krajinám s vysokou kultúrou pochovávaní. Aj kvetinovej výsadbe a zazeleňovaniu sa vždy venovala veľká pozornosť. Dôkazom toho boli nielen jednoduché dedinské cintoríny, plné

Prestarnuté ihličnaté dreviny na hrobe. Foto: Š. Pachtl

Pôsobivá kvetinová úprava hrobov na cintoríne vo Viedni. Foto: Š. Pachtl

kvetín, ale aj veľkorysé mestské cintoríny s pompéznyimi náhrobkami a bohatou kvetinovou výzdobou. Najmä vidiecke cintoríny boli priam ukážkovou prehliadkou pestrosti druhov kvetín – letničiek, dvojročných rastlín i trvaliek, ktoré sa sústreďovali v jednotlivých regiónoch. Druhová variabilita bola aj akýmsi živým náučným kabinetom kvetín, poskytujúcim informácie o pestovateľskom trende v tom-ktorom období.

Významným prínosom k takejto úrovni boli aj cintorínske záhradníctva. Zabezpečovali široký sortiment kvetín, od výsadbového sezónneho materiálu až po tvorbu smútočnej floristiky alebo ponuku rezných kvetov. V minulosti sa len ojedinele vyskytovali kamenné dosky zakrývajúce celý priestor hrobu. Postupom času sa používanie kvetín začalo obmedzovať a v súčasnosti mnohé cintoríny pripomínajú kamenné „moria“, umocnené megalomanskými náhrobkami. Takéto hroby nevyjadrujú spomienku na zosnulých a pietu, ale sú prejavom malomeštiactva, majetníctva. Pod tento neblahý jav sa podpísala zmena životného štýlu, aj absencia dostupných záhradníckych služieb. Aj v prípade funkčných kvetinárstiev je sortiment orientovaný prevažne na umelé kvety. Chýbajú komplexné záhradnícke služby, ktoré by mohli majiteľom hrobov ponúknuť servis, ako je to bežné vo vyspelých a kultúrnejších krajinách. Aj toto je kritérium hodnotenia kultúrneho prejavu národa.

Súčasný trend výsadby hrobov je ovplyvnený riešením hrobových miest v úrovni terénu. Upúšťa sa od zakrytia celej plochy kamennými doskami, ale zároveň aj od výsadby celej plochy letničkami. Najmä tam, kde je výsadba aj údržba hrobov individuálna, neobmedzená predpismi, nedá sa dosiahnuť jednoduchosť, jednoduchosť alebo harmónia výsadby (Halajová, 2006).

Pri kvetinových výsadbách sa musí rešpektovať niekoľko faktorov. Treba mať prehľad o základnom sortimente kvetín, ich nárokoch na prostredie, ale predovšetkým o nárokoch na závlahu. Cintoríny sú len zriedka situované na dobrom podloží, poskytujúcim vhodnú pôdu na výsadbu, zvyčajne treba použiť pripravenú pôdu. Ak pri cintoríne existuje záhradníctvo, možno zazelenenie hrobov riešiť oveľa jednoduchším spôsobom, samozrejme, za predpokladu, že takéto záhradníctvo zabezpečuje úplný servis.

V jednom i druhom prípade je vhodné rešpektovať súčasné trendy, ktoré často využívajú pôdopokryvné dreviny a trvalky, ktoré sa dajú kombinovať aj s nižšími kríkmi. Ak je priestor väčší, možno použiť aj bodové výsadby letničiek, alebo ich umiestniť do niektorého rohu. Kvetinové výsadby elegantne pôsobia v kombinácii s príkladne udržiavanou malou plochou trávniku alebo drobného kameňa, prípadne drevenej drviny. Vždy treba pamätať na miesto na uloženie živých kvetov, vencov, prípadne na kahance, resp. sviečky.

Vysadené rastliny by mali vytvárať harmonické, pokojné pozadie pre náhrobky. Nemal by sa presadzovať silný individualizmus alebo prestížne úpravy. Jednoduchá kompozícia ladí s výsadbou ostatných hrobov.

Súčasný kvetinový sortiment poskytuje veľa možností, pri výsadbe hrobov je vhodné uprednostniť dlhokvitnúce druhy, prípadne druhy s okrasným listom, či s výraznou štruktúrou. Žiadané sú druhy kobercové, nízkeho vzrastu, sempervirenty (vždyzelené) s prirodzenou obnovou kvetov aj rozrastaním vlastného habitusu, ako je begónia (*Begonia semperflorens*), lobelia (*Lobelia*), lobulária (*Lobularia*), papagájovec (*Alternanthera*), irezina (*Iresine*), nízke druhy rozchodníka (*Sedum*) alebo

skalnice (*Sempervivum*), vhodné pre suché miesta. Na slnečné, exponované, ale aj suché miesta možno vysadiť rozličné druhy materidúšky, santoliny, alebo nové odrody levandule. Do tienistých miest je vhodná, avšak na vodu veľmi náročná netýkavka sultánska (*Impatiens walleriana*) v rozličných farbách. Do tienistých alebo polotienistých miest sa hodia moderné odrody funkcie (*Hosta*), najmä s výraznou kresbou alebo drobnolisté druhy, tiež bergénia (*Bergenia*) s krásnymi kožovitými listami. K dispozícii sú rozličné druhy aj v odrodovom sortimente papradí, sladličov a pod. V súčasnosti je tiež veľmi široká skladba nízkych, zakrpatených kultivarov okrasných drevín, napríklad tuja (*Thuja*), borievka (*Juniperus*), tis (*Taxus*), smrek (*Picea*) a pod. Zaujímavé, a stále preferované sú sempervirenty, rovnako v nových nízkych i farebnolistých kultivaroch, napr. z rodov krušpán (*Buxus*), slivka (*Prunus*), rododendron (*Rhododendron*), pieris (*Pieris*), galtónia (*Galtonia*), hebe (*Hebe*), zimozelen (*Vinca*), brečtan (*Hedera*) a mnohých ďalších rodov, druhov, predovšetkým však kultivarov. Aj cintorínska zeleň vyžaduje pravidelnú údržbu, nielen zálievku, ale aj úpravu habitusu. Najmä dreviny treba zastrihávať podľa potreby, ale predovšetkým podľa kultivaru.

Cintoríny na vidieku

Vidiecke cintoríny sú špecifické v jednotlivých obciach, a často sú jedinou vyhradenou zeleňou v danom území. Aj v oblasti údržby, výsadby a vzťahu k pietnej zeleni sú výrazné odlišnosti medzi jednotlivými obcami. Je to úplne prirodzené, aj z hľadiska umiestnenia cintorína, prístupu obecných úradov, ktoré obvykle cintoríny spravujú, ale vychádza to aj z tradície každého regiónu. Dedinské cintoríny sú poznačené individualitou, nakoľko servisné záhradnícke služby tam zväčša neexistujú, sú však pestrejšie ako mestské, a nie sú anonymné. Hoci je dnes starostlivosť o hroby všeobecne na primeranej úrovni, aj na vidieku často vidno majetnícke prejavy pretransformované do veľkých náhrobkov a ťažkých kamenných dosiek, ktoré pôsobia veľmi nostalgicky.

Mestské cintoríny

Areály mestských cintorínov sú súčasťou plánov rozvoja miest. V súvislosti s cenami pozemkov nastávajú v súčasnosti veľké problémy s riešením cintorínskych objektov. Konceptia mestských cintorínov spočíva často v geometrickom systéme usporiadania hrobov, pričom je dôležité zabezpečiť orientáciu v hrobových poliach. Okrem orientačného plánu, ktorý je umiestnený pri vchode do cintorína, sú veľmi nápomocné boxy vytvorené napríklad zo strihaných plotov alebo vysadené vždyzelené solitéry.

Nemecký cintorín so záplavou kvetín na hrobch. Foto: D. Halajová

Najmä v zahraničí pri mestských cintorínoch zvyčajne funguje záhradnícky servis, čo posúva starostlivosť o pietnu zeleň na žiadanú vyššiu úroveň.

Úroveň pietnej zelene je veľmi rôznorodá, v závislosti od regiónov a miestnych zvyklostí. Jej usmerňovanie prítomnosťou funkčných cintorínskych záhradníctiev alebo kvetinových predajní orientovaných na smútočnú floristiku by mohlo pozdvihnúť túto vyhradenú zeleň na vidieckych i mestských cintorínoch. V súčasnosti sa vegetačné prvky z cintorínov strácajú, pribúda kamenných dosiek pokrývajúcich celú plochu hrobu. Perspektívne by sa mali cintoríny budovať v podobe rozvoľnených kosených trávnatých plôch, bez výrazného lemovania hrobov, ako vyhradená zeleň s vyššou, dostupnejšou komfortnosťou.

Príspevok bol spracovaný s finančnou podporou výskumných projektov VEGA č.1/0205/08.

Literatúra

- Halajová, D.: Pietna zeleň v súčasnej záhradno-architektonickej tvorbe. Dizertačná práca. Nitra : SPU, 2006.
 Šonský, D.: Úprava hrobov. Praha : Grada Publishing, 2002, 111 s. ISBN 80-247-0461-7.

Prof. Ing. Anna Jakábová, CSc., a.jakabova@gmail.com
Ing. Šimon Páchl, simon.pachl@uniag.sk
 Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav
 Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, Tuliánová 7, 949 76 Nitra